

ABDURAHMON ASH-SHARQAVIYNING “YER” ROMANIDA QISHLOQ HAYOTINING TIMSOLI VA UNING TARJIMADA IFODALANISHI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7460642>

Shahnoza RAHMONOVA,
TDSHU 2-kurs magistranti,
Toshkent, O‘zbekiston.
Tel: +998 90 349 00 18;
E-mail: sahnozarahmonova300@gmail.com

Annotatsiya: “Yer”-misrlik yozuvchi Abdurahmon ash-Sharqaviy tomonidan yozilgan roman. Roman 1930-yillarning boshlarida bo‘lib, zolim tuzum zulmi ostida azob chekayotgan Misr qishlog‘i hikoyasini tasvirlaydi. Romanda muhokama qilingan siyosiy va ijtimoiy mavzular bilan bir qatorda, matnda korrupsiyalashgan hukumat amaliyoti natijasida kelib chiqadigan ekologik zarar va uning qishloq aholisiga ta'siri ta'kidlangan. Romanni ekologik tanqidiy o‘qish matnning ekologik imkoniyatlarini ochib beradi. Roman inson va tabiatning dualistik kontsepsiyasini shubha ostiga qo‘yadi, bu yerda inson va inson bo‘lmagan tabiiy dunyo madaniy jihatlar bilan o‘zaro ta'sir qiladigan uyg‘un ekotizimni ifodalaydi. Bundan tashqari, u tabiatning hukmronligi va ayollarning ekspluatatsiyasi o‘rtasidagi bog‘liqlik haqidagi ekofeministik muammoni hal qiladi.

Kalit so‘zlar: “Yer”, Sharqaviy, qishloq hayoti, inson va tabiat, tarjima, tarjima uslubi.

Аннотация. «Земля» — это роман, написанный плодовитым египетским писателем Абдель Рахманом аль-Шаркави. Действие романа происходит в начале 1930-х годов и рассказывает историю египетской деревни, страдающей от гнета тиранического режима. Помимо политических и социальных тем, затронутых в романе, в тексте подчеркивается экологический ущерб, возникающий в результате коррумпированных действий правительства, и его влияние на жителей деревни. Экокритическое прочтение романа выявляет экологический потенциал текста. Роман бросает вызов дуалистической концепции человека и природы, представляя гармоничную экосистему, в которой мир природы, как человеческий, так и нечеловеческий, взаимодействует с культурными аспектами. Более того, он затрагивает экоефеминистский вопрос о связи между господством над природой и эксплуатацией женщин.

Ключевые слова: «Земля», Шаркави, деревенская жизнь, человек и природа, перевод, метод перевода.

Abstract. *“The Earth” is a novel written by the prolific Egyptian writer Abdel Rahman al- Sharqawi. The novel is set in the early 1930s and depicts the story of an Egyptian village that suffers under the oppression of a tyrannical regime. Beside the political and social themes tackled in the novel, the text emphasizes the ecological damage arising from corrupt governmental practices and its effect on the inhabitants of the village. An ecocritical reading of the novel brings to light the text’s environmental potentials. The novel challenges the dualistic concept of man versus nature by representing a harmonious ecosystem where the natural world, both human and non-human, interacts with the cultural aspects. Moreover, it tackles the ecofeminist issue of the connection between the domination of nature and the exploitation of women.*

Key words: *“Earth”, Sharkavi, village life, man and nature, translation, translation method.*

Abdurahmon ash-Sharqaviyning “Yer” asari birinchi marta “Ozod zobitlar inqilobi” sodir bo‘lgan 1952-yilda “Al-Masri” gazetasida seriyali ko‘rinishda nashr etilgan; roman keyinchalik 1954-yilda kitob holida nashr etildi. Roman katta tanqidiy olqishlarga sazovor bo‘ldi va “kambag‘al va mazlumlar ishiga” sodiq sotsialistik realizm fantastikasining yorqin namunasi sifatida o‘qildi. 1969- yilda taniqli rejissyor Yusuf Chaxine romanni filmga aylantirdi, u bir qancha mukofotlarga sazovor bo‘ldi va 1970 yilda Kann kinofestivalida qatnashdi [2]. Roman 1990 yilda Desmond Styuart tomonidan ingliz tiliga “Misr Yeri” deb tarjima qilingan.

Roman 1952 yilgi inqilobdan ikki yil o‘tib, 1954 yilda nashr etilgan bo‘lsa-da, uning voqealari 1930-yillarda inqilob tomonidan ag‘darilgan monarxiya hukmronligi davrida sodir bo‘ladi. O‘sha paytda Misr Usmonlilar hukmronligi va misrliklar ustidan imtiyozli sinflarni joylashtirgan ingliz imperializmi qoldiqlari ostida azob chekayotgan edi. Roman Ismoil Sedki Posho hukmronligi davrida Delta qishlog‘ida bo‘lib o‘tadi. Bu maktab o‘qish uchun Qohiraga jo‘nab ketgan va yozning bir kuni o‘z qishlog‘iga qaytib kelgan yosh bolaning hikoyasi sifatida boshlanadi. Roman o‘rtasida hikoyachi matndan yo‘qolib, Omda (rais), Mahmud bek va Posho vakili bo‘lgan qishloq ahlining zolim hukumatga qarshi kurashi hikoyasi markaziy syujet sifatida namoyon bo‘ladi.

Tasvir jihatidan e‘tibor qaratsak, romandagi asosiy voqealar talqinida Nil doimo ishtirok etadi. “Yer” romani suv tasvirlari bilan to‘la. Romandagi erkak va ayol qahramonlar o‘quvchilarga tanishtiriladi, fonda

esa suv aniq ko‘rinadi. Vasifa o‘quvchilarga qishloq bolalari bilan o‘rdak va g‘ozlar orasida loyda va suvda o‘ynab, qanotlarini qoqib bolalarni olqishlagan:

كنا قبل ان نذهب إلى المدرسة الابتدائية بعام واحد نستحم في ترعة صغيرة إلى جوار دور القرية، وكنا نحن الصغار من أولاد وبنات نمرغ أجسادنا على التراب ونكسو وجوهنا ورءوسنا بالطين لنصبح شكل العفاريث . ثم نقفز إلى التربة الصغيرة، ونغطس في الماء المتل بالطيني، وز عيقنا يختلط بصياح الأوز والبط الذي يسبح إلى جوارنا ويستقبلنا مصفقا بأجنحته. (٨)

“Bu voqea boshlang‘ich maktabga o‘qishga kirmasimdan bir yil chamasi ilgari bo‘lib o‘tgan edi. Qishloq chetida ariq bor edi. Biz unda har kuni zerikkunimizcha cho‘milganimiz cho‘milgan edi. O‘zimizni jinga o‘xshatamiz, deb badanlarimizni tuproqqa belardik, bosh va yuzlarimizga loy chaplardik, so‘ng kichikkina ariqqa sakrab, suvga sho‘ng‘irdik. Qiy-chuvimiz yaqinimizda qanotlarini qoqib g‘ag‘alashayotgan g‘oz va o‘rdaklarning shovqin-suroniga qo‘shilib ketardi.” [1, 7]

Ushbu parchada ash-Sharqaviy sodda qishloq hayotining sodda bolalari odatlarini oddiy tilda jonlantirganki, o‘quvchining ko‘z oldida o‘zining bolaligi gavdalanib ketgandek bo‘ladi. Ushbu ruhni tarjimon tarjimaga ham yuklay olgan. Takroriy fe‘ldan foydalanish (*cho‘milganimiz cho‘milgan*), taqlid so‘zlarni samarali ishlatish (*qiy-chuv, g‘ag‘alashayotgan*) tarjimani yana-da boyitgan va uning tasviriyiligini oshirgan. O‘quvchi mutolaa jarayonida bolalarning shovqin-suronini g‘ozlarning g‘ag‘alagan ovozigina mushtarak bo‘lib ketganini yaqqol his qiladi.

Bundan tashqari, shuni ta‘kidlash lozimki, suv obrazi romanda yetakchi tasvirlardan biridir. Romandagi turli bolalik xotiralari suv bo‘yida (Nil daryosida) sodir bo‘ladi, roman qahramoni hamda Vasifaning ilk uchrashuvi ham aynan suv bo‘yida sodir bo‘ladi:

“U kulib, joyidan qo‘zg‘aldi va menga yondoshiroq o‘tirdi. Keyin somon yuklab kelayotgan kema tomonga muloyim nazar tashladi. Nayning tiniq ovozi yurakni to‘lqinlantirardi.” [1, 39]

Roman ochiq epizodik tuzilma shaklida yozilgan. U bir xil qahramonlar tomonidan bir-biriga bog‘langan bir qator epizodlardan iborat. Bu tuzilma qishloq muhitini diqqat markaziga olib borishga ham yordam beradi. Qolaversa, u syujetni aniq bir xulosa bilan birlashgan voqealar turkumidagi qahramonlar hikoyasini hikoya qilishdan ko‘ra, qishloqning

o‘zi nuqtai nazaridan taqdim etadi. Nihoyat, ushbu epizodik tuzilma matnga qishloq madaniy nutqini, jumladan e‘tiqodlar, urf-odatlar va an‘analarni qishloqning tabiiy dunyosi kontekstida birlashtirish imkoniyatini beradi.

Masalan, romanda xalq og‘zaki ijodiga xos bo‘lgan kuy-qo‘shiqlar ham keng o‘rin egallagan. Tarjimon ushbu misralarni Misr ohangidan uzoqlashmagan holda, ayni damda, o‘zbek o‘quvchilariga ham begona bo‘lmagan bir usulda tarjima qilishga harakat qilgan:

*“Kuyla, nay,
Tengsiz malakni sevganim dunyoga yoy!
Oq bilak yo ‘lida jon tikdim, u parvo qilmagay,
Boshqa jononlarni ko ‘nglim istamas hech, na qilay?”* [1, 39]

M. M. Badaviy o‘zining “Zamonaviy arab adabiyotining qisqacha tarixi” kitobida “Yer” romani shunchaki qishloq fonida sodir bo‘ladigan voqealar emas, balki Misr qishlog‘ining o‘zi roman qahramoni bo‘lgan bir asardir” deydi.

Roman tarjimasida ba‘zi atamalar o‘z holicha qoldirilishi holatlari kuzatiladi, bu esa aynan o‘sha qishloq hayotini yaqindan his qilishga yordam beradi. Masalan, Umda – qishloq oqsoqoli, ma‘mur - qamoqxona boshlig‘i va shu kabilar.

Romanni o‘qish jarayonida qishloqdagi odamlar hayoti boricha, hatyo kundalik maishiy tashvishlari bilan yoritilganining guvohi bo‘lamiz: *“Dadam o‘ylab qoldi. Yangi kostyum masalasi hozirgi kunda ko‘pchilik otalarning boshini qotirardi. Ular, ko‘pincha kostyum, pulning zavoli ekanligini o‘z o‘g‘illaridan yashirish uchun kostyum kiyish xalq oldida durust emas deb bahona qilishardi...”* [1, 42]

Yuzaki qaraganda oddiy tuyuladi, ammo bu o‘quvchini zeriktirmaydi. Negaki, ushbu muammo faqatgina Misr qishloqlarida emas, dunyoning boshqa joylarida ham mavjud. Buni bilgan kitobxon ushbu holatga oddiy qaramaydi, balki bu narsani his qilishi ham mumkin. Bu borada tarjimonning yengil, sodda tarjimasini ham ahamiyatga ega.

Abdurahmon ash-Sharqaviyning “Yer” romani muhim siyosiy masalalarni oddiy bir qishloq hayoti jarayoni bilan ochib berishga harakat qilgani bilan ahaiyatga molikdir. Ushbu asarning o‘zbek tiliga tarjimasida romanning ruhi ham ko‘chib o‘tganligi tahsinga loyiq.

REFERENCES

1. Abdurahmon ash-Sharqaviy, Yer. – G'afur G'ulom nomidagi baddiy adabiyot nashriyoti, Toshkent, 1968.
2. G'aybulla Salomov, Tarjima nazariyasi asoslari. – O'qituvchi, Toshkent. – 1984.
3. Nashwa Muhammad Elshamy, - Reading Egyptian Environmentalism: The Representation of Rural Life in Abdel Rahman al-Sharqawi's Novel Al-Ard (1954).
4. Mubarakova, D. (2022). Media matn tarjimasida lingvomadaniy va sotsiolingvistik aspektlar. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(Special Issue 26), 411-414.
5. <https://readbks.ru/book-author/abd-ar-raxman-ash-sharkavi>
6. <https://litvek.com/avtor/72517-avtor-abd-ar-rahman-ash-sharkavi>
7. Khodjaeva, N. (2019). SEMANTICS OF KINSHIP TERMS AS A FORM OF ADDRESS IN UZBEK TRANSLATIONS OF PREMCHAND. Theoretical & Applied Science, (8), 107-110.
8. KHODJAEVA, N. B. (2021). PREMCHAND'S VARDAAN IN UZBEKISTAN: TRANSLATION ISSUES OF SOME CULTURAL SPECIFIC WORDS. THEORETICAL & APPLIED SCIENCE Учредители: Теоретическая и прикладная наука, (12), 374-377.
9. KHODJAEVA, N. The Development of Indian Literature in Uzbekistan: Historiography of Translation. History of Translation in India, 431.
10. Ходжаева, Н., & Губаева, Х. (2020). ISSUES ON TRANSLATION OF CHARACTER SPEECH (ON THE EXAMPLE OF KOREAN-UZBEK LITERATURE). МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 3(4).
11. Khodjayeva, N. (2021). The issues of stylistics on translation of historical costumes. ASIAN JOURNAL OF MULTIDIMENSIONAL RESEARCH, 10(4), 534-543.